Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1924-01-13, iš Miuncheno – į Būgius

Vandukai, / Jau buvau baisiai nuliūdęs iš Tavęs taip ilgai laiško nesulaukdamas.

Vandukai,

Jau buvau baisiai nuliūdęs iš Tavęs taip ilgai laiško nesulaukdamas. Penktadienį net taip nuliūdau, kad nieko dirbti nebegalėjau. O vakar visą dieną prasėdėjau universitete ir vakare grįžęs radau pagaliau tavo laišką – ir šiandie vėl man dūšioj gerai. Ir šiandie sekmadienis, šiandie tinginiauju po truputį – nusibodo kalti, reikia kartkartėmis ir atsilsėti kiek.

Juo arčiau kvotimai, juo aš vis daugiau galvoju… tik ne apie juos, o apie mūsų būtį. Per dienas sėdžiu namie, o vėlų vakarą einu į sodą ar į gatves prasivaikščioti, kad geriau užmigti – ir ištisas valandas galvoju. Ne tai, kad galvoju. Man rodosi, kad aš Tave turiu, ir mano mintys toliau nesiekia. Ta mintimi vėlą vakarą užmiegu ir ankstų rytą pabundu. Net jokios konkretingos aiškios minties. Kažkoks tik jausmas – предчувствие грядущих просветлений [1] – ar aš nežinau kas. Gerai, Vanduk!

Bet reikia pagalvoti ir apie „praktiką“. Tu rašai – teks tiktai Velykoms – nes jos balandžio 20 d. ar gal dar net vėliau laukti. Kai perskaičiau vakar – mano galvoj susisukė įvairiausi galvojimai. Iš karto man tai labai nepatiko. Vis tiktai balandžio 1 d. aš pasižadėjau Klaipėdoj stoti į darbą. Ir maniau, kad iki tam laikui būtų gera viskas baigti. Tokia diena – kad ir gavėnioj – būtų galima kovo 19 d. – „šv. Juozapas“. Ir man norėtųs reikalą turėti tiktai su Tumu [2]. Jeigu jis negalėtų atvažiuoti į Viekšnius – tai maniau – gal int jį atvažiuoti, pirmą „ceremonijų“ dalį atlikti ankstą rytą Kaune – ir tuoj važiuot į Būgius – į antrą „ceremonijos“ dalį [3]. Bet šiandie galvojant – jau kitaip atrodo. Gal ir gerai būtų Velykoms. Nes tuomet aš Klaipėdon atvažiuoju kovo pabaigoj, perimu darbą, sutvarkau buto reikalą, gal teks įsigyti koks inventorius ir t[.] t. Velykoms vis tik kelios dienos švenčių – bus galima ir iš Klaipėdos atvažiuoti – ir gal tvarkingiau padaryti – tik kaip padaryti su Tumu?

Žinai, Kalėdoms rašydamas brol. Adolfui [4] pasveikinimą, padejavau, kad mano vienas čekis dingo ir abelnai dėl gyvenimo liūdnumo. Tai jis man vėl atsiuntė kumpį, 30 dol. ir žadėjo dar daugiau duoti, jei reikėsią, nors pas jį patį reikalai blogi. Jis turėjo apmokėti savo kompaniono Stenulaičio (fabrikanto) 4 protestuotus vekselius (400 dol.) ir[,] rodos[,] dar 6 panašūs vekseliai laukia. Žinoma, pinigus aš jam žadėjau atiduoti – geras jis žmogus. Be to[,] gavau „Naujienų“ čekį – siunčiau per Urbšį [5] Kaunan. Urbšys, manydamas, kad aš visai be pinigų sėdžiu, tuojau man atsiuntė 10 dol. Tokiu būdu nei iš šio, nei iš to pasidarė skolos 40 dol. Bet aš juos tuoj grąžinsiu. Žiedams pirkti – aš[,] manau[,] suvartosiu honorarą arba už Novalisą [6][,] arba už Gobineau apysaką [7], kurią pasiunčiau „Klaipėdoms žinioms“. Be to[,] paaiškėjo reikalas su Rösslerio vertimu „Batas“ [8], kurį, berods, tikrai pavyks parduoti, nors gausiu už tai ne ką labai, nes pusę honoraro turiu atiduoti autoriui. Be to[,] „Naujienos“ man turi dar bent porą čekių atsiųsti – manau[,] tai sieks apie 100 dol. [9] Paskui dar pas Stikliorių [10] guli rezerve 240 dol. Pagaliau parašiau ultimatumą Gugiui dėl [„]Pano[“]: arba kad parduotų, arba kad rankraštį grąžintų, kas gal būtų dabar galima ir Kaune parduoti [11]. Be to[,] dar mano raštas „Dainų pradmenos“ [12] duos 100–150 dol. Tokiu būdu pradžiai pinigų turėsime pakankamai. Tiktai dabar jie yra nesurankioti, ir aš tau dabar negaliu atsiųsti, kad tu galėtum ką pasitaisyti. Bet juk vis viena – dabar ar paskui. Tik iš tėvo tu neprašinėk – apsieisime ir išsiversime. Nėr ko čia dabar labai rūpintis ir nusiminti. Būtų geriau, kad iš jo nieko neimtum, by tik jis pamokslų nesakytų – tegu geriau daržinę stato, by tik nesirūpintų apie mūsų padėtį ir gyvenimą: jei sveikas būsiu – nepražūsim, o šiaip juk ir dvaras gali sudegti.

Bet po kvotimų aš vis tik manau pavažiuoti, tik ne į Bavarijos kalnus ir ne į Tirolį, bet į… Šveicariją [13] – ar gerai[,] Vanduk? Zosei [14] laišką aš rašiau šitokiu adresu: [„]Šauliai, Laucevičienės

aptieka[“], išsiunčiau Kūčių dieną. Kazys [15] dar Würzburge, po Velykų kelias į Šveicariją. Bet jam tuo tarpu pinigų nereikia. Jis net man siūlė 3 mėnesiems 20 dol. paskolos. Tai gali jam šiuo tarpu ir nesiųsti. Per Velykas aš jam atiduosiu. Arba gal dabar jam parašyti, kad tuos 5 dol. skaitytų, kad aš jam skolingas – aš su juo susitarsiu. O tu savo 50 litų suvartok savo reikalams, kur tau labiau reikalinga. Ką Biržiškos turi prieš Šaulį [16]? Tiesa, gal jis ir „ponas“, bet visų pirma doras ir protingas žmogus, ir su juo bendradarbiauti kur kas maloniau, negu su tokiuo Griniu [17]. Kaip matyti iš Pronskaus laiško, mūs niekas ten nevaržys. Na, bet apie tai daugiau galvot nenoriu – pažiūrėsim. Kvotimų reikalu jau toli pasivariau ir turiu vilties išlaikyti. Tik vis dar diena nepaskirta ir dar nėra fakulteto nusprendimo dėl disertacijos. Bet nuo šios dienos – tik vienas mėnuo, sulig mano apskaitymo – nes kvotimai paprastai esti vasario 15 dieną. Už savaitės ar 10 dienų jau turi būti duotas atsakymas dėl disertacijos ir diena galutinai paskirta.

Tik tu man dažniau rašyk. Kai gaunu iš tavęs laišką – man dūšioj lengviau, esu ramesnis, nebejaučiu tokio nuovargio ir kur kas geriau galiu dirbti. Tik tu rašyk, Vanduk!

Bučiuoju Tave visą, Vandukėli[.]

TavBol

Kloniokis Tėvui [18] ir Klimai [19][.]

Sekmadienis[.]

Sausio 13 d.

KOMENTARAI

[1] *Предчувствие грядущих просветлений rus* =nuojauta artėjančių nušvitimų.

[2] Balys Sruoga norėjo, kad jį ir Vandą Daugirdaitę sutuoktų Juozas Tumas (1869–1933), mėgstamiausias ir mylimiausias Kauno klebonas, Vytauto Didžiojo bažnyčios rektorius. „Nors kartais karštai kanauninkui apibarant, jų santykiai buvo šilti ir nuoširdūs“(Vanda Sruogienė, „Iš mūsų bendro gyvenimo“, in: Balys Sruoga mūsų atsiminimuose, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1974, p. 128).
„Ruošdamiesi vedyboms, tarėmės, kur apeigas atlikti. Norėjome, kad sutuoktų Tumas be jokių iškilmių. Bet mano tėvas prašė, kad nors kuklios vestuvės įvyktų Bugiuose. Tad mus sutuokė Viekšnių klebonas J. Novickis. Po to apsigyvenome Klaipėdoje.
Netrukus Balys gauna laišką iš Tumo, žaibais ir perkūnais svaidantį. Kaip tau ne gėda, Sruoga, gyveni be šliūbo, juk žinai, kad aš mielai judu palaiminčiau, – taip maždaug jis rašė.
Vietoj atsakymo Balys nusiuntė Tumui vedybų metrikos nuorašą. Vėliau susitikę visi gardžiai kartu pasijuokėme“ (Idem, in: *Ibid*.).
Balys Sruoga taip atsakė į Juozo Tumo laišką:
„Pagaliau trečias dalykas – tai čia irgi nepataikei: esu jau įrašytas bažnyčios knygose su visais palaiminimais ir t. t.
Norėjau Vytauto bažnyčioj, bet aplinkybės buvo tokios – negalėjau. Visos ceremonijos buvo atlikta Viekšnių klebonijoje (dek. Novickis). Užtat dabar šit koks dalykas – *гражданский иск* [pilietinis ieškinys]. Sakei per anas krikštynas, jeigu aš ženysiuos, – veltui šliūbą duosi, savo vežėju atvažiuosi ir man dar 100 markių primokėsi. Tai kaip dabar bus? Deja, neatsimenu tų laikų kurso. O kad aš tikrai bažnytiniai ženotas – paliudys Al. Rimka ir br. Adolfas, kurie ten klebonijoj pasirašę kaipo liudininkai.
Also, abgemacht [Taigi, susitarta]“ (Balio Sruogos laiškas Juozui Tumui, iš Klaipėdos – į Kauną, iki 1924-04-15, in: *VUB RS*, f. 1, b. 25, l. 1r–v).

[3] „Kur Balys laiškuose rašo „apie mūsų sumanymą“ [„ceremoniją“], jis turi galvoje mūsų vedybas, kurios įvyko Būgiuose 1924. III. 22 d. Kadangi aš buvau labai nusistačius prieš kunigus, nenorėjau šliūbo imti bažnyčioj, tai Viekšnių klebonas Juozas Novickis pasiūlė atlikti „ceremonijas“ klebonijoje, ypač, kad tai buvo gavėnios metas. Ilgai teko su juo derėtis, kad nereikalautų išpažinties ir sutiktų duoti šliūbą gavėnios metu. 300 litų, vis po šimtinę išreikalauti, tikslą pasiekė, kas mane dar daugiau nuo bažnyčios atstūmė… Dabar aš net gailiuosi, kad nenorėjau eiti į bažnyčią, kur mano seneliai iš abiejų pusių tuokėsi ir buvo laidojami, tėvai krikštijami, tuokiami… Tada apie tai net nepagalvojau. Būtų buvęs geresnis Balio sumanymas kreiptis pas kunigą Tumą, bet su tuo mano tėvas nesutiko, norėdamas, kad mano sutuoktuvės įvyktų Viekšniuose“ (Vandos Sruogienės pastaba).

[4] Adolfas Sruoga (1887–1941), vyresnysis Balio Sruogos brolis, Vilniuje dirbo įvairiose technikos kompanijose, kol buvo paskirtas pašto, telefonų ir telegrafų valdybos direktoriaus padėjėju.

[5] Juozas Urbšys (1896–1991), Balio Sruogos bičiulis, Berlyno Fridricho Vilhelmo universiteto Filosofijos fakulteto studentas, Lietuvos pasiuntinybės Berlyne konsulinio skyriaus vedėjas. Balys Sruoga dėkojo Juozui Urbšiui už finansinę paramą:
„Urbšeli,
Tu vis tik labai geras berniokas. Gavau Tavo laišką su „indėliu“ – neišmanau, ką čia Tau dabar pasakyti. Mano finansų krizis, smaugęs mane per Kalėdas, jau praėjo. Geri žmonės pamačijo, o ir čekis atropojo, be to, dar ir kito čekio laukiu. Tau galėčiau grąžinti kad ir tuojau. Bet tiktai – kaip? Per paštą siųsti – neturiu pečentės, kuo liaką prispausti, o šiaip – šiuo tarpu nieks nevažiuoja iš čia į Berlyną. Taigi tenka arba progos laukti, arba net vasario mėnesio palaukti, kada aš pro Berlyną į Lietuvą trauksiu. Kitaip aš neišmanau, kaip čia pasiųsti. Kaip tu manai? O gal Tau ponas Dievas padėtų į Miuncheną, į kalnus, atsikraustyti – po sniegą rokundą somnenijos padaryti ir už griekus padūsauti?
Būtų neblogas daiktas, ir dūšiai – gera, ir kūnui – sveika. Bent aš labai džiaugtaus!
O vis tik Tau labai ačiū!
Tavo Balys
Sekmadienis“ (Balio Sruogos laiškas Juozui Urbšiui, iš Miuncheno – į Berlyną, 1924-01-13, in: *LNMMB RKRS*, f. 15, b. 330, l. 4).

[6] Novalis, „Himnai nakčiai“, vertė Balys Sruoga, Miunchenas, 1923-12-31, in: *Gairės*, Kaunas, 1924, Nr. 2, p. 75–89.

[7] Arthur de Gobineau, „Turkmėnų karas“, in: *Klaipėdos žinios*, Klaipėda, 1924-04-29–30, Nr. 73–74, p. 2; Idem, in: *Ibid*., 1924-05-01, 03, 04, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 20, Nr. 75–89, p. 2.

[8] Carl Rössler (1864–1948), austrų rašytojas, trijų veiksmų komedijos „Batas“, vaidintos Miunchene 1923 m., autorius. Balys Sruoga išvertė šią komediją į lietuvių kalbą, iš pradžių siūlė Liudui Girai ir Valstybės teatrui (žr. Balio Sruogos laiškas Liudui Girai, iš Miuncheno – į Kauną, 1923-04-21, in: LNMMB RKRS, f. 7, b. 794, l. 1v, 2r). Pjesė pastatyta atgijusiame Antano Sutkaus Tautos teatre, premjera įvyko 1928 m. sausyje, pasisekimo neturėjo. Plačiau apie rašytoją ir pjesę žr.: B. S. [Balys Sruoga], „Rösslerio Batas“, in: *Lietuvis*, Kaunas, 1928-01-09, Nr. 6, p. 4–5, dar žr. [Balys Sruoga], „Rösslerio „Batas““, in: Balys Sruoga, *Raštai*, t. 7: *Literatūros kritika, 1924–1929*, parengė Algis Samulionis, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 266–273.

[9] Balys Sruoga laukė honoraro už tris 1923 m. gruodžio mėnesį Amerikos dienraštyje *Naujienos* išspausdintus straipsnius, žr. Mucius Scevola, „Laiškai iš Vokietijos (Hitlerio–Lüdendorfo „Revoliucija“ Bavarijoje. – Atbalsiai. Atgarsiai)“, in: *Naujienos*, Čikaga, 1923-12-04, Nr. 285, p. 4; Kryžostomas Davatka-Padurkevičius, „Moterys ir verslininkai“, in: *Naujienos*, Čikaga, 1923-12-06, 07, 08, Nr. 287–289, p. 4; Mucius Scevola, „Apie auslenderius ir juodąją biržą“, in: *Naujienos*, Čikaga, 1923-12-28, Nr. 305, p. 4.

[10] Jokūbas Stikliorius leido Balio Sruogos eilių knygą, žr. Balys Sruoga, *Dievų takais*, Klaipėda: Rytas, 1923, p. 1–167.

[11] Panas – Charleso van Lerberghe'o (1861–1907), Belgų rašytojo, satyrinė komedija, iš prancūzų kalbos pradėta versti į lietuvių kalbą 1921 m., baigta ir parengta spaudai 1924 m. Vertimas tuo metu neišleistas (žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 5II: Vertimai*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 217–275; apie vertimą plačiau žr. Rimas Žilinskas, „Paaiškinimai“, in: *Ibid*., p. 785–787). Veikalą iš pradžių planuota publikuoti satyros ir humoro laikraštyje *Ragutis*, vėliau intensyviai galvota jį išspausdinti Amerikoje leidžiamame dienraštyje *Naujienos*.

[12] Balys Sruoga, „Lietuvių dainų poetinės priemonės: Dainų poetikos metmena“, in: *Tauta ir žodis*, Kaunas, 1925, kn. 3, p. 1–75; Idem, in: *Ibid*., 1926, kn. 4, p. 187–231; dar žr. Balys Sruoga, „Dainų poetikos etiudai“, in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 9I: Tautosakos studijos, 1921–1947*, parengė Algis Samulionis, Donata Linčiuvienė, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. 7–182; paaiškinimus žr. in: *Ibid*., p. 671. Publikuotas iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą išverstas, paredaguotas ir dainų pavyzdžiais papildytas Balio Sruogos disertacijos tekstas.

[13] Balys Sruoga, išlaikęs egzaminus ir apgynęs daktaro disertaciją, savaitę praleido Bavarijos kalnuose, kur išvyko 1924-02-13, grįžo 1924-02-20. Jis pasidalijo įspūdžiais iš kalnų kelionės, į kurią vyko kartu su bičiuliu Erichu Mülleriu:
„Kalnai, Ski, Sniegas, Saulė, vėjas, senas vynas, jaunos mergaitės, už kurias aš ir mano sušalusius plaučius atiduotau, – visa, ko širdis trokšta!
Tegu bus pagarbinta kalnų žiema, Tirolio vynas ir grakščios mergaitės!
Balys
Bučiuok Kiršą.

Šiltas pasveikinimas iš Ammergau, kur Balys ir aš Misteriją ant slidžių režisavom.
Jūsų Erichas Miuleris“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Juozui Urbšiui, 1924-02-18, iš Bavarijos – į Berlyną, in: *LNMMB RKRS*, f. 15, b. 330, nr. 4, l. 1v).

[14] Sofija Laucevičiūtė (1898–2003), Vandos Daugirdaitės pusseserė, 1921–1923 m. studijavo ekonomiką Berlyno universitete.

[15] Kazimieras Sruoga (1899–1974), jauniausias Balio Sruogos brolis, 1921–1923 m. studijavo ekonomiką Berlyno universitete. Prasidėjus svetimtaučių studentų šalinimui iš Vokietijos universitetų, Kazimieras Sruoga ieškojo galimybių toliau tęsti studijas, tačiau nebuvo priimtas į Würzburgo ir Kielio universitetus. 1925 m. jis baigė Sankt Galleno prekybos institutą Šveicarijoje.

[16] Jurgis Šaulys (1879–1948) 1924 m. buvo oficialus dienraščio *Klaipėdos žinios* redaktorius. Vėliau asmeniniuose laiškuose Vytautui Bičiūnui, Vaclovui Biržiškai, Juozui Tumui Balys Sruoga ne kartą neigiamai apibūdino atmosferą Klaipėdos žinių redakcijoje, negatyviai charakterizavo ir oficialųjį dienraščio redaktorių Jurgį Šaulį: „Su „dėde“ – mano šefu – sugyvenu ne kaip labai: yra žmonių, kurie sugeba būti ir didžiausi ponai, ir dar didesnės kiaulės. Norėtau bėgti“ (Balio Sruogos laiškas Vaclovui Biržiškai, Klaipėda, iki 1924-05-01, in: *LMAVB RS*, f. 163, b. 548, l. 1r). Vėliau Balys Sruoga apie buvusį redakcijos vadovą atsiliepė geriau. Jį vertino kaip reiklų, atkaklų, maksimaliai išnaudojantį redkolegijos žmones, bet sukalbamą: „Naujas šefas – neblogas žmogus (Dr. Š.), tiktai baisiai moka išnaudoti kitų darbą. Pats nieko nedirba, bet užtat kitiems moka užkrauti. Man jau teko su juo dirbti Klaipėdoj. Bet susikalbėti su juo visuomet galima“ (Balio Sruogos laiškas broliui Juozapui Sruogai, iš Būgių – į Berlyną, 1931-07-15, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 269, l. 2v).

[17] Kazys Grinius, 1920-06–1922-02 ministras pirmininkas, kontroliavęs dienraščio *Lietuva* leidybą. „Sruoga daug vargo su Grinium, kai tas buvo valdžioje, kažkaip jam nemokėjo įtikti“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-10-10, in: *LLTI TS*, l. 1r, 2r).

[18] Kazimieras Daugirdas (1865–1946), Vandos Daugirdaitės tėvas. Nuo 1922 m. iki 1933 m. buvo Medemrodės girininkas.

[19] Klementina Kopystinskaitė (?–1948), Kazimiero Daugirdo ūkio Būgiuose šeimininkė, vadinta Klima.